

Bug - rzeka, która łączy

W dniach 20-21 listopada 2002 r. odbyła się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim międzynarodowa konferencja naukowa „Korytarze ekologiczne - metodyka, projektowanie, realizacja. Międzynarodowy korytarz ekologiczny rzeki Bug”. Organizatorami konferencji byli Katedra Ochrony Środowiska KUL i Ekologiczny Klub UNESCO-Pracownia na Rzecz Bioróżnorodności, a udział w niej wzięli naukowcy zajmujący się problematyką korytarzy ekologicznych, planiści, przedstawiciele organizacji pozarządowych, samorządowcy itp.

Konferencja była czwartą z cyklu imprez poświęconych europejskiemu korytarzowi ekologicznemu rzeki Bug. Wcześniej odbyły się w 1999 r. i 2000 r. w KUL („Bug - europejski korytarz ekologiczny” i „Bug - dziedziny współpracy”) oraz w 2001 r. w Starostwie Powiatowym we Włodawie („Bug - modele ekorozwoju a gospodarowanie zasobami”). W ciągu kilku lat od pierwszej konferencji korytarz ekologiczny znalazł się w znowelizowanej ustawie o ochronie przyrody z 2000 r., dając prawną możliwość systemowej ochrony ojczystej przyrody. Ale czy na pewno? Okazuje się, że definicja korytarza ekologicznego jest bardzo nieprecyzyjna, a poza tym ani ustawa, ani rozporządzenia do niej nie określają, jakie powinny być standardy ochrony terenów włączonych do korytarza ekologicznego. Dookreślenie tych zagadnień było zatem jednym z naczelných celów konferencji. Poza tym w zamyśle organizatorów było również określenie miejsca, jakie powinny zająć korytarze ekologiczne w tworzonej w naszym kraju Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000, a także podjęcia działań zmierzających do czynnej ochrony dolin głównych rzek polski w formie korytarzy ekologicznych. W celu realizacji tych zamiarów należy m.in. dążyć do tego, aby te nowe formy ochrony przyrody znalazły swoje miejsce w planach przestrzennego zagospodarowania i w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.



Fot. Krzysztof Wojciechowski

Konferencja podzielona została na część referatową i warsztatową. W pierwszej części wygłoszonych zostało 19 referatów oraz zaprezentowano 6 posterów. Zostały one pogrupowane w 5 blokach tematycznych: Blok A - Teoria korytarzy ekologicznych; B - Korytarze ekologiczne dolin rzecznych; C - Korytarze ekologiczne w zlewni Odry i Wisły; D - Bug. Rzeka, która łączy (zagadnienia społeczno-gospodarczo-kulturowe); E - Międzynarodowy korytarz ekologiczny Bugu (zagadnienia przyrodnicze).

Część warsztatowa dotyczyła dwóch grup zagadnień: definicji, teorii i wyznaczania korytarzy ekologicznych oraz europejskiego korytarza ekologicznego doliny rzeki Bug. W części warsztatowej poświęconej korytarzowi ekologicznemu rzeki Bug opracowano następujące uzgodnienia:

1. Uczestnicy konferencji przyjęli wniosek o kontynuowaniu prac nad projektem korytarza ekologicznego rzeki Bug. Projekt taki został opracowany przez Katedrę Ochrony Środowiska KUL w roku 2000. Aktualnie wnioskuje się o doprecyzowanie delimitacji granic korytarza ekologicznego także po stronie ukraińskiej i białoruskiej, nasycenie formami ochrony przyrody korytarza Bugu i wprowadzenie koncepcji sieci NATURA 2000 w granice korytarza. Na początku przyszłego roku planowane jest rozesłanie mapy korytarza ekologicznego do wszystkich zainteresowanych.
2. Sporządzona zostanie osobna mapa zagrożeń korytarza ekologicznego rzeki Bug, w części polskiej, ukraińskiej i białoruskiej.
3. Powzięto decyzję o przygotowaniu wniosku o wpisanie Bugu na Listę Światowego Dziedzictwa Ludzkości UNESCO. Projekt wniosku przygotowany zostanie do 3 maja 2003 r. i zaprezentowany w czasie Dni Bugu we Włodawie. Nad wnioskiem pracować będzie zespół, w skład którego wejdą: w części przyrodniczej dyrektorzy parków krajobrazowych i pracownicy wojewódzkich służb ochrony przyrody, a także przedstawiciele ukraińskich i białoruskich służb przyrodniczych; w części samorządowej przedstawiciele miast i gmin nadbużańskich, m.in. Lwowa, Mircze, Horodła, Woli Uhruskiej, Włodawy, Terespoła i Brześcia; w części dotyczącej współpracy międzynarodowej prof. Stefan Trochimczuk i Aldon Dziecioł z Euroregionu Bug, a także przedstawicielei Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów; w części dotyczącej spraw społecznych Janusz Kuśmierczyk i Jurij Timofiejuk.



Fot. Krzysztof Wojciechowski

Zostaną podjęte starania o honorowy patronat Wielkiego Kanclerza KUL Abp. Józefa Życińskiego, a

także o wsparcie naszej inicjatywy przez Biskupa Abła, Biskupa Lubomyra Huzara, O. Archmandrytę R. Piętkę, przeora oo. Paulinów we Włodawie i Przeora Monasteru Prawosławnego z Jabłecznej.

Przygotowany projekt wniosku do UNESCO poddany zostanie szerokim konsultacjom wśród środowisk naukowych, samorządowców i organizacji pozarządowych Polski, Białorusi i Ukrainy.

W części warsztatowej dotyczącej teorii korytarzy ekologicznych ustalono, że należy:

1. Dążyć do umieszczenia korytarzy ekologicznych w planach przestrzennego zagospodarowania województw i gmin.
2. Sporządzić mapę zagrożeń dla korytarzy ekologicznych oraz opracowanie dotyczące potencjalnej możliwości ich usunięcia lub przynajmniej zminimalizowania negatywnych oddziaływań.
3. Tworzyć na terenie korytarza ekologicznego nowe i możliwie jak najbardziej liczne formy ochrony przyrody, dające szansę na – przy obecnym ustawodawstwie – realną ochronę tych terenów. Zwrócono tutaj uwagę na tworzenie użytków ekologicznych jako form ochrony przyrody stosunkowo najłatwiejszych do utworzenia.
4. Zabiegać w Ministerstwie Środowiska i Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska o umieszczenie w nowej ustawie o ochronie przyrody precyzyjnej definicji korytarza ekologicznego, sposobów delimitacji jego granic oraz sposobu zarządzania nim.
5. Zharmonizować ochronę korytarzy ekologicznych z operatami leśnymi i planami zalesień. W przypadku tych ostatnich należy zwrócić uwagę na wielką groźbę, jaka wiąże się z możliwością zalesiania terenów zalewanych i utratę przez to cennych siedlisk, z drugiej zaś strony wykorzystać szansę, jaką daje możliwość zalesiania i sadzić w odpowiednich miejscach lasy zgodne z siedliskiem, gdyż mozaikowość środowiska powoduje, że korytarz ekologiczny służy większej ilości gatunków.
6. Zwracać uwagę na dopływy rzeki, zwłaszcza te, które płyną na pewnym odcinku równolegle, gdyż mogą one stanowić tzw. bajpasy, czyli tereny stanowiące swoiste łączniki zapewniające ciągłość korytarza w przypadku, gdy główna część doliny jest zdegradowana lub np. przedzielona jakąś przeszkodą.
7. Zwrócić uwagę na zagrożenie korytarzy ekologicznych w dolinach rzecznych, jakim jest zaorywanie łąk, zbadać możliwości wykupywania terenu w celu ochrony przed tym procesem.
8. Stosować „pozaprzrodnicze” formy ochrony korytarzy ekologicznych w dolinach rzecznych, np. obostrzenia ekonomiczne polegające na uświadamianiu firmom ubezpieczeniowym, iż dolina rzeczna to teren o podwyższonym ryzyku jeśli idzie o inwestycje, z uwagi na możliwość zalania wodami powodziowymi. Wysokie stawki ubezpieczeń miałyby spowodować nieopłacalność inwestowania na tych terenach.

Na zlecenie Ministerstwa Środowiska został opracowany program ochrony dolin rzecznych. Program ten został wydany drukiem w formie książkowej wraz z załączoną mapą (Ewa Gacka-Grzesikiewicz, Zdzisław Cichocki, *Program ochrony dolin rzecznych w Polsce, Instytut Ochrony Środowiska*, Warszawa 2001). W opracowaniu tym postuluje się utworzenie 20 nowych parków krajobrazowych oraz 56 obszarów chronionego krajobrazu w dolinach głównych rzek Polski będących jednocześnie ważnymi korytarzami ekologicznymi, co znacznie przyczyniłoby się do ochrony ich walorów przyrodniczych. Zdaniem uczestników konferencji, istnieje potrzeba szerszego rozpropagowania tego opracowania, zwłaszcza wśród urzędników szczebla wojewódzkiego oraz zalecanie uwzględniania tych propozycji w planach, programach i strategiach województw i gmin.

Referaty wygłoszone na tej, a także niektóre wygłoszone na dwóch wcześniejszych konferencjach („Bug modele ekorozwoju” i „Bug-dziedziny współpracy”) zostały zawarte w publikacji „Bug. Rzeka, która łączy”.

Krzysztof Wojciechowski, Paulina Legutko-Kobus